

Un gran poeta satíric de la ciutat de Vic trenca un silenci de gairebé dos segles

La Universitat de Girona ha descobert un gran poeta satíric vigatà del barroc, Marià Torrent i Vinyas (1779-1823). Va escriure més de 5.000 versos en català i els va aplegar en un llibre que ara finalment surt a la llum, 'La Musa vigatana'.

Retrat de Marià Torrent i Vinyas, dibuixat, segons algun autor, per Antoni Maria Claret.

Fa 200 anys, la gent crítica de Vic era tan criticadora, o tenia tantes ganes de criticar, que a una senyora "molt hermosa i perfecta de pertot li van criticar el cul massa xic, tot i ser ben perfecte i ben regular", va escriure un poeta local en la introducció al poema que va etzibar contra els criticaires. El poema era una dècima que feia: "La gran crítica de Vic / a una dama tota hermosa / no pot notar-li altra cosa / sinó lo cul massa xic. / A tals criticaires jo els dic / que si el cul no és prou capaç / poden ficar-hi ells el

nas; / lo bulto aixís creixerà / i la dona quedarà / perfecta fins del detrás."

El poeta es deia Marià Torrent i Vinyas i havia nascut a Vic l'any 1779. De ben jove escrivia poesies satíriques. A 25 anys, aquell "dimoni tarambana i cap verd", com es va autoqualificar, es va tancar al monestir de Sant Jeroni de la Murtra, a Badalona, i s'hi va fer monjo, però va continuar escrivint composicions burlesques, inclosos epítafis irreverents. Cap al final de la seva vida, les va recollir totes en un llibre que fins ara havia restat inèdit, i del

qual només s'havia fet conèixer algun tast en articles erudits.

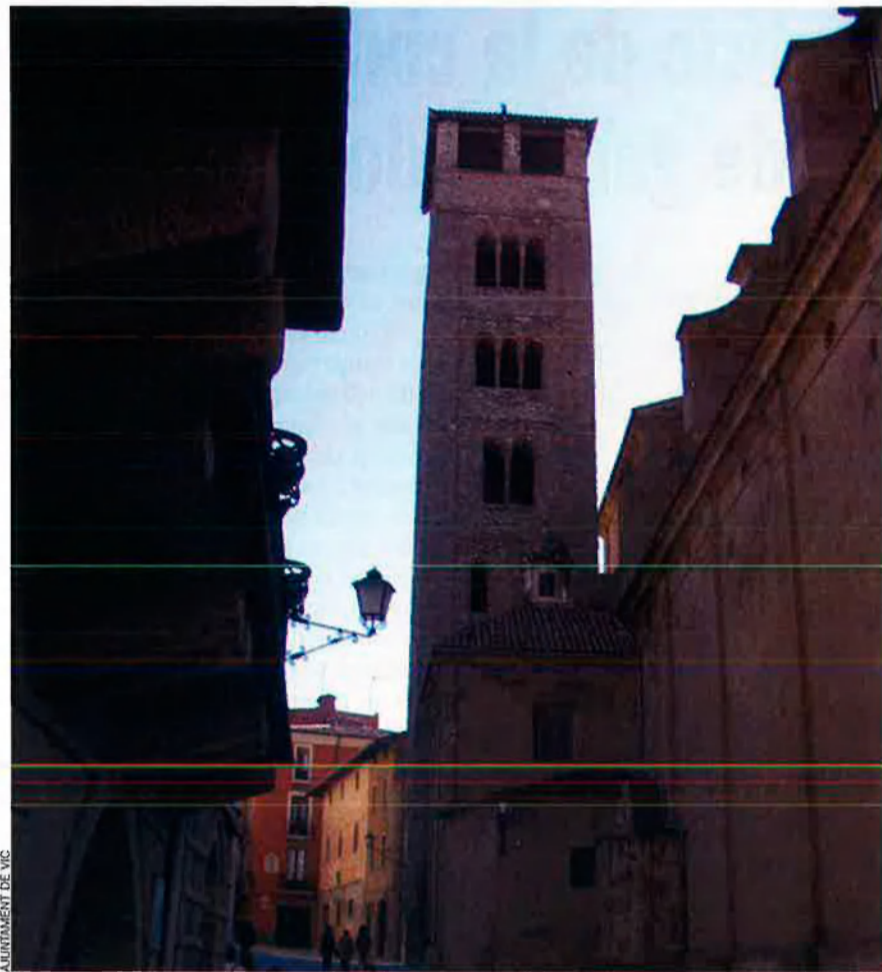
Va titular el llibre *La Musa vigatana*. És format per 225 peces escrites en català i 45 en castellà. Entre les catalanes hi ha col·loquis de certa extensió i per això la xifra total de versos és impressionant, 5.447. Els castellans, gairebé tots escrits per encàrrec, sumen 904.

Els poemes reflecteixen la vida i els costums del seu temps i tenen un altíssim interès lingüístic, literari i històric. El seu valor és reforçat per un fet poc habitual: el poeta escriu una introducció en prosa, a vegades molt extensa, a cada composició, en la qual comenta les circumstàncies que han donat peu al poema, com és el fet referent a la gent crítica de Vic. I quan creu que, tot i la introducció, calen més referents per comprendre del tot el poema, hi fa anotacions.

Marià Torrent i Vinyas, mort, en un lloc desconegut, l'any 1823, seria un dels últims grans poetes del barroc, epígon del Rector de Vallfogona, i el seu cas demostra que la Decadència va ser titllada així per ignorància. També demostra que la poesia que volia ser popular s'havia de fer en català, és a dir, que el català no s'havia mort per a la república de les lletres. I constata, com ha dit Albert Rossich, especialista en el barroc, que Jacint Verdaguer, osonec com Torrent i Vinyas, no surt del

A la còpia de *La Musa Vigatana* que es conserva a la Biblioteca Episcopal de Vic i que reproduceix l'original perdut, hi apareixen dibuixats un sagristà geperut i quatre frares jerònims que, despullats de l'hàbit pels invasors francesos, van haver de vestir-se de civils, tots ells objecte de poemes.

Vic recordarà part del seu passat amb l'exhumació de *La Musa vigatana*. L'existència d'un arxiu creat per l'església de Vic –la Biblioteca Episcopal– ha permès de recuperar l'obra.

buit, sinó d'una tradició neoclàssica i barroca, en la qual s'insereix l'obra de tota un colla d'escriptors caiguts en l'oblit.

El professor Albert Rossich ha impulsat des de la Universitat de Girona el rescat de la literatura del barroc. Amb Pep Valsalobre ha publicat l'antologia *Poesia catalana del barroc* (Edicions Vitel·la, 2006) i, fa un mes, el manual *Literatura i cultura catalanes (segles XVII-XVIII)* (Editorial UOC, 2007).

Fa uns quants anys, Rossich va dirigir l'edició i l'estudi de *La Musa vigatana* i finalment –al cap de més d'un segle i mig d'haver estat escrita!–, l'ha publicada Edicions Vitel·la, a cura de Roger Vilà.

És un gran esdeveniment literari: Marià Torrent i Vinyas no sol figurar als manuals de literatura catalana. També és absent de la *Gran Enciclopèdia Catalana* i del *Diccionari de la literatura catalana* (Ed. 62), del 1979. Finalment, Albert Rossich va aconseguir que tin-

gués una entrada al *Nou diccionari 62 de la literatura catalana*, del 2000.

La musa en té la culpa. El monjo jerònim del monestir de la Murtra va col·locar la musa en el títol per adjudicar-li la responsabilitat del to irreverent del poema. En una nota que escriu després d'haver reconegut els seus defectes en un autoretrat en vers –“en virtuts fou aprenent, en ciències atrassat, en rareses consumat”– Torrent i Vinyas adverteix el lector que hi trobarà “expressions que tal vegada te

El poeta diu que les expressions que sorprenden en boca d'un frare surten de la boca de la musa

semblaran massa expressives en la boca d'un frare; però afigura't que no és lo cor del poeta, sinó la boca de la musa la que parla en semblants casos”.

És, doncs, la boca de la musa que fa que, quan un barber puja al cel amb el farcell, sant Pere, tot barbut, li digui molt resolut: “Tu afaitar-me, miserable? / Vés-te'n, vés-te'n al diable, / a pelar allí algun cornut.”

Ho diu, la musa, en un epitafi, art en què Torrent i Vinyas era mestre. Es destaca l'epitafi que envià a un poeta amic seu que deia que estava molt atrafegat i tenia por de morir-se de tants tràfecs: “Sense tràfec jau aquí / lo que visqué atrafegat; / si en tràfec havia nat, / en tràfec també morí: / tràfec fou qui l'expel·lí / del tràfec i del bullici; / ja lo tràfec o desfici / mai més l'atrafegarà / fins que s'haurà d'aixecar / per comparèixer a Judici.”

Escatologia. L'escatologia és freqüent en l'obra del poeta. Afecta tant frares de convents de Vic com de la Murtra. El poema que dedica al frare de Vic l'aprofita, amb lleus variants, per aplicar-lo al de la Murtra. En el primer comença dient: “Ha causat compassió a mi / lo pobre fra Nas cagant, / com anava gemegant / més roig que cap sac de vi.” I en el segon: “Me féu dol (a fe d'ell) / veure fra Manuel cagant / com anava gemegant / més roig que un pebrot vermell.” A continuació, els dos poemes diuen pràcticament la mateixa cosa. El primer: “No s'espanti pas encara, / apreti, que ara abans ara / ja veurà què n'eixirà; / el cuiner ho podrà gastar / per botifarra culara.” I al segon, “el cuiner” és canviat per “fra Sebastià”.

L'escatologia també afecta animals. El poeta dedica un epitafi a un gos i, com que “no era bo per altra cosa que per veixinar”, la composició fa així: “Aquí jau eternament / aquell gos fart de rossina [carronya], / aquell que amb cada veixina / emborraxava la gent. / Son amo gran sentiment / tingué d'aqueix animal, / pués per guardar-li el caudal / tal propietat tenia / que el lladre més ne fugia / lladrant per baix que per alt.”

La majoria de les composicions són obres, humorístiques o satíriques, escrites per explicar alguna facècia o per escarnir algú. A un hereu que ronda

totes les fires i mercats per veure si trobarà una dona per casar-s'hi, li dedica aquest poema:

“Vostè tot rodant, rodant, / veig que no se sap entendre / i a l'últim haurà de prendre / lo que els altres no voldran. / Després que haurà rodat tant / per la fira i lo mercat, / poder es trobarà casat / amb alguna batxillera / que li dirà al seu darrere: / cornut siga l'enganyat.”

El costum de la gent de poble de baixar d'amagat a Barcelona, podem descobrir a *La Musa vigatana*, és antic. Tres vigatans, tornant de la capital, visitaren el poeta al monestir. Ho constata un breu poema sobre l'enigmàtica sortida de Vic de tres vigatans que havien dit a ses cases “que anaven a fer una pescada en el riu Ter, i se n'anaren a fer una passejada en Barcelona”. El poema fa: “Tres vigatans pescadors / a pescar a Ter marxaren. / Però, el peix, on lo 'gafaren, / fou no a Ter, sinó a Besòs.”

Ara bé, la irreverència del poeta tenia uns límits. Era costum de la ciutat de Vic honrar “a son gran fill i patrici meu” Miquel del Sants cada any en la

seva diada “amb una lluïda festa, tant de solfes i instruments en la iglésia com de catafals i bous en la plaça”. I també era costum “fer una llarga i especificada relació d'aquesta festa, en vers català i xistós”. Ell mateix en va fer una, el 1803. Si el vers era graciós, “los vigatans hi fan unes rialles que fins la pixera els escapa”. Però en una ocasió, explica, els versos de la crida van ser de tan deshonest expressió, que va escriure una dècima en què acusa Vic de corrompuda, impura i vil perquè el governador havia autoritzat la publicació dels versos.

Frares faldillers. I en una altra ocasió ha de defensar, amb un col·loqui picant i coent entre un festejador i el cuiner dels franciscans, els frares de Vic, perquè, segons la gent, havien renunciat a totes les coses del món tret de les dones i “com uns fadrinets tots els dies, i molts matí i tarda, anaven a visitar la Maria, la Francisca, la Tecera, la C...” i “elles corresponien, també, anant a visitar-los als seus convents.” El festejador diu al cuiner si espera una

pepa, perquè veu que els frares fan festetes amb dones que mai no són velles ni lletges. Segons el cuiner, els frares que visiten les dones no fan “lo que molts se pensen”, només les consolen de les seves penes.

Finalment, n'hi ha de to seriós, com ara cartes en vers a familiars i amics, i poemes de tema religiós o polític. El poeta va viure durant la guerra del Francès i exalta la lluita contra els gavatxos.

El manuscrit original de *La Musa vigatana* no s'ha pogut localitzar. L'arxiu de seu darrer propietari conegut, Josep M. Cuyàs Tolosa, va ser dipositat a la Biblioteca de Catalunya, però el manuscrit no hi era. Per sort, la Biblioteca Episcopal de Vic en conserva una còpia força fidel que es va fer el 1918 i d'aquí han partit els editors. El quadern que reproduïx l'original reproduïx també les il·lustracions de cinc personatges esmentats als poemes, més un sisè que és un retrat de l'autor, atribuït al pare Antoni Maria Claret.

Lluís Bonada

Alfons Llorenç

Trossos i mossos

Santàngel

A empentes i rodolons, una nova mentalitat, lligada a antigues cosmogonies, s'obria pas. Una nova concepció del món, unida a velles cosmologies, avançava. Personatges i països es retrobaven amb l'home i el seu univers, i els redescobrien. El procés havia començat al segle XIII, quan els valencians naixien, i esclatava al XV, quan es consolidaven. Del temors escatològics medievals a l'humanisme –“Que els esperits desperten!”–, amb la persona com a referent i mesura de totes les coses. Noves ciutats engrandides com a espais de vida, noves vies de comunicació, noves arts, noves polítiques, nous coneixements, nous invents, noves tecnologies, nous anhels, noves vies –“camins dubtosos per la mar”–, noves aventures... Tot es va ajustar per a produir una gran novetat.

Fou el 18 de febrer del 1493, en una alta mar calmada, en tornar del seu viatge a l'altra carena de la mar de les

Estàtua de Lluís de Santàngel a l'Albereda de València.

Tenebres, que Cristòfor Colom –un príncep català?– va signar una carta: la primera relació de l'encontre amb el continent ponentí i els seus habitants. L'“Epistola Cristofori Colom” (sic) fou un best-seller a l'època dels incunables. La primícia resultà nova i colpidora: l'altre existia, i no era monstruós, com insinuaven les geografies fantàstiques, poblades d'éssers quimèrics. Era com si avui es trobaren habitants en un altre planeta i foren semblants als terrícoles. La humani-

tat descobria una altra humanitat. I, s'adonava, per primera vegada, de l'autèntica dimensió del món que habitava. La Terra s'eixamplava. El receptor d'aquelles lletres, que recorregueren Europa, era un jueu valencià, de família massacrada per la Inquisició castellana, que havia aconseguit decantar la voluntat reial i que muntà una ben moderna operació de finançament de l'empresa ultramarina d'arribada al continent americà: Lluís de Santàngel.